

В.А. ЛІПКАН, канд. юрид. наук

Національна академія внутрішніх справ України

СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Розглянуті складові національної ідеї як основи розвитку українського суспільства.

Національна ідея, являючи собою полісистемне утворення, складається з певних елементів. Так, наприклад, В.В. Медведчук пропонує визначати зміст національної ідеї через розуміння наступних її складових: людина-світ людини-світ нації-державо-суспільство [1, с.51].

На думку даного дослідника, цінності, на які орієнтується "світ людини", характеризується поняттями соборності, служіння, солідарності, свободи. *Соборність* - це вираз внутрішнього почуття людини, внутрішньої людської єдності [2]¹. Історична роль соборності полягає у тому, щоб з'єднати український народ, представників усіх етносів, які живуть в Україні за для досягнення спільної мети.

Солідарність - це реалізація соборності. *Світ нації* - характеризує самосвідомість нації, історичний досвід, який вона набула у процесі свого розвитку, рівень розвитку національної культури. *Самосвідомість нації* - це текст, за яким ми можемо звіряти можливість включення нації до загальносвітових, загальнокультурних процесів [3].

Сучасна українська національна ідея не догма: її розвиток відбувається разом із розвитком суспільства, а одним із основних напрямів цього розвитку сьогодні є підвищення ролі держави, її інституцій у формуванні в Україні громадянського суспільства з усіма суттєвими ознаками, що його характеризують [1, с.190].

Національна ідея, за влучним виразом В.В. Медведчука, відіграє роль компасу при визначенні спрямування суспільного розвитку країни [1, с.4].

Національна ідея слугує цементуючим елементом, базисом для фундаменту, духовного розвитку нації. Національна ідея є рушійною силою не лише державотворчих процесів, а й творення нації. Саме національна ідея є жевріючим вогником бажання нації бути, саме національна ідея здійснює і спрямовує націю у лоно державності, надає державотворчому поступові впевненої ходи. Національна ідея є своєрідною птахою фенікс, яка здатна, у разі її знищення, до відродження. У згаданому аспекті експрезидент України Л.М. Кравчук зазначає, що можна втратити все — державу, територію і навіть мову. Але якщо живе ідея, не знищена народна мрія, все

повернеться "на круги своя" [4, с.5].

Національна ідея, являючи собою відображене у бутті прагнення нації бути, є динамічною за своєю суттю. Навряд чи було б вірним пов'язувати національну ідею із якимось кінцевим станом буттєвості нації. Національна ідея невимірна за своєю суттю, а отже постійно змінюється, відображаючи прагнення нації на тому чи іншому конкретно визначеному історичному етапі.

Розглядаючи питання української національної ідеї не можна обминути дуже гостре питання про саме розуміння цієї ідеї, зважаючи на наявність в Україні не лише титульного українського етносу. Згадане дає можливість не лише деяким дослідникам, але й політикам вносити певні корективи у поняття національної ідеї. Йдеться про суттєву присутність російського етносу та його вплив на становлення України в якості незалежної держави. Наша позиція у цьому аспекті полягає у тому, що українська національна ідея, передусім, спрямована на відродження і становлення української нації. При цьому, ми не вживаємо терміну "нації українців", тобто нації, котра б складалася виключно з етнічних українців. Натомість, йдеться про українську націю - націю, яка поважає рідну українську мову, яка не байдужа до проблем розбудови незалежної держави, та яка крокуватиме по шляху побудови в Україні громадянського суспільства. І тому наявність української національної ідеї аж ніяк не означає пригніченого становища національних меншин. Водночас слід чітко окреслити демаркаційну лінію між тими етносами, інтереси котрих збігаються з національними інтересами України, а отже можуть бути органічно інтегровані до них, як невід'ємна складова, і тими, що кардинально суперечать їм. В останньому випадку національні інтереси України є домінуючими, з огляду на що і будується державна політика. За інших обставин побудова соборної України вважається досить проблематичною. Такої ж думки притримується й В.В. Медведчук, який вважає, що при визнанні існування на рівному соціальному статусі декількох етносів концепція української національної ідеї втрачає свій сенс [1, с.42].

Не слід цуратися власного бажання бути нацією, не слід, будуючи власну українську державу, у першу чергу, думати й про інші етноси. Українська нація є носієм української національної ідеї, а сама ідея є

¹ Див. також: Чижевський Д. Філософія Г.С. Сковороди. -Варшава, 1934.

двигуном української нації. Нація ж, в свою чергу, є рушійною силою зміцнення і процвітання української держави. Тому українська національна держава можлива передусім за тих обставин, коли в ній пануватиме українська національна ідея. Україна - це наш дім, і ми будемо його для себе - народу, який проживає на території України і поєднує свій внутрішній світ зі світом української нації. Звичайно, це не означатиме відсутності прав у інших етносів. Водночас слід чітко уявити: незалежній Україні - українська національна ідея. Знову ж таки проведемо демаркаційну лінію між запропонованим нами гаслом і гаслом "Україна для українців". Останнє не є продуктивним і сприятиме поверненню України до побудови моноетнічної держави, що є неможливим, а, головне, не відповідає гуманістичним прагненням української нації, а згодом тяжіє до націонал-шовінізму.

Для розв'язання даного питання більш коректно казати про титульний етнос, яким є український етнос, а також етнічні меншини. При цьому, не слід віддавати перевагу серед етнічних меншин певному етносу за будь-яких ознак. Так, наприклад, наприкінці 2001 року, на розгляд до Верховної Ради України було внесено законопроект, в якому було запропоновано визнати мову однієї з етнічних меншин України офіційною. Ця обставина сприяла появі певної напруги у суспільстві, тому що серед етнічних меншин, з'являлася привілейована меншина, мова якої набувала особливого, порівняно з іншими мовами етнічних меншин, статусу. Прийняття даного законопроекту послугувало б імпульсом до дисбалансу системи національної безпеки через порушення рівноваги у соціально-правовому і культурному становищі етнічних меншин. Згодом, це могло б вилитися у суперечності між цими етносами та призвести до ескалації напруги. Отже, як переконливо свідчить міжнародний досвід, поділ на титульну націю і етнічні меншини відповідає міжнародній практиці і є вірним шляхом для побудови демократичної держави.

Одним із завдань творення української нації є об'єднання різних етнічних меншин біля української національної ідеї. Українська національна ідея має стати об'єднуючим фактором, у той же час поділ на титульну націю та національні меншини має синхронізувати поділ ідей на: українську національну ідею, тобто загальнонаціональну ідею, і національні ідеї етнічних меншин, що мешкають в Україні. Відповідно до цього, титульний етнос (український етнос) має відігравати провідну роль у всіх сферах суспільного життя. Як справедливо зазначає В.В. Медведчук, "саме такий підхід є притаманний переважній більшості людства... і є домінуючим в міжнародних документах держав світової співдружності" [1, с.57].

Об'єднання навколо української національної ідеї відповідає також тим інтегративним тенденці-

ям, які відбуваються зараз у світі. Водночас утвердження національної ідеї має відбуватися на засадах усвідомленої інтеграції, вільного входження національних інтересів етнічних меншин до загальної системи української національної ідеї. Слід позбуватися застосування тиску та інших силових методів включення тих чи інших етнічних меншин до загальноукраїнського життя. Цей процес має відбуватися поступово, цілеспрямовано і толерантно.

Безперечно, що на цьому тернистому шляху виникатимуть проблеми різнопланового характеру. Не можна виключати і наявність певної конфліктогенності. Проте, будь-які крайні форми прояву націоналізму і політичного радикалізму різного штибу не сприятимуть становленню національної ідеї, а отже унеможливають формування єдиної української нації. У цьому аспекті важко заперечити важливість наукового підходу до розв'язання зазначених проблем. На це ж вказує і В.В. Медведчук, зауважуючи, що національна ідея повинна ґрунтуватися не на суб'єктивістських висновках, а на дійсно наукових підставах [1, с.62].

Зрозуміло, що досягнення національної ідеї є процесом довготривалим і складним. Тому національна ідея матиме свій конкретний зміст відповідно до конкретних потреб української нації на певно визначеному історичному етапі. Національна ідея виявиться істинною, коли вона відбиватиме реальні тенденції та процеси, що здійснюються як усередині країни, так і за її межами, і які базуватимуться на ґрунтовному культурно-історичному фундаменті. Їх необхідно відкрити завдяки практиці поколінь [5, с.6].

Сучасний вимір української національної ідеї лежить у площині побудови і зміцнення української держави, утвердженні вольового, діяльнісного духу живого, духу державотворення [6, с.14]. На жаль, слід зазначити, що доки не сформована чітка доктрина української національної ідеї. Проте, як би не було важко розібратися у коловороті різних думок та поглядів, головною, наскрізною лінією, повинна проходити необхідність, попри будь-який політичний плюралізм, у наявності власної загальнонаціональної державницької ідеї. При цьому українська національна ідея не є загрозою для ідеологічного розмаїття поглядів, а, навпаки, надає можливість цивілізованим шляхом вирішувати усі проблеми, що постають у етнічних меншин під час свого розвитку. І саме для наукового відпрацювання концепції національної ідеї остання має розглядатися як система, що складається з певної сукупності елементів та їх взаємозв'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медведчук В.В. Сучасна українська національна ідея і актуальні питання державотворення: Дис... докт. юрид. наук: 12.00.01, 12.00.02 /Національна ака-

лемія внутрішніх справ України. -К., 1997.

2. Кухта Б. З історії української політичної думки. - К.: Генеза, 1994. -С.49-50.

3. Попов Б., Пустотін В., Римаренко Ю. Світ нації // Мала енциклопедія етнодержавознавства /НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького; Редкол.: Ю.І. Римаренко (відп. ред.) та ін. -К.: Довіра, Генеза, 1996. -С.136.

4. Канигін Ю., Ткачук З. Українська мрія. -К.: Лексикон, 1996.

5. Свободная мысль. -1996. -№ 11. -С.6.

6. Свідзінський А. Українська національна ідея та шляхи її втілення // Універсум. -1996. -№ 11-12.

Надійшла до редколегії 01.07.2002

ЛИПКАН В.А. СОСТАВЛЯЮЩИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ.

Рассмотрены составляющие национальной идеи как основы развития украинского общества.

***

LIPKAN V.A. COMPONENT NATIONAL IDEA.

Are reviewed component national idea as a fundamentals of development of the Ukrainian society.

УДК 34.86

А.С. ЛИТОВЧЕНКО

Национальный университет внутренних дел

КОНФЛИКТЫ И МЕТОДЫ ИХ КЛАССИФИКАЦИИ

На примере подразделений ОВД рассмотрена проблема конфликтов и методов их классификации, с использованием таких ее основных составляющих, как нравственная, материальная и физическая. Представлена методика анализа отношений в коллективе для контроля конфликтных ситуаций на стадии конструктивных отношений.

Проблема конфликта в группе личностей относится к категории межличностных отношений, в которых конфликт рассматривается как противостояние. В тоже время авторы [1, 2] выделяют позитивную и негативную роль конфликта. Согласно Л. Каузеру [3] конфликт в системе межгрупповых отношений способствует внутригрупповой солидарности и сплочению.

Таким образом, позитивные (конструктивные) конфликты, связанные с разногласиями и борьбой по принципиальным проблемам жизнедеятельности трудового коллектива, способствуют развитию коллектива и ускоряют его движение к цели.

Следовательно, конструктивный конфликт может выполнять функцию объединения, сплочения и способствовать более эффективному решению поставленных перед ним задач.

Деструктивные конфликты ослабляют целостно-ориентационное единство группы и ухудшают морально-психологический климат в коллективе. Борьба противостоящих сторон в таких конфликтах иногда затягивается и ужесточается, а методы решения проблемы нередко переступают границы норм нравственности.

Понимая важность проблемы, нами были проанализированы возникающие конфликты в структурных подразделениях ОВД. В классификацию этих конфликтов были положены три составляющие, к которым отнесены нравственная, материаль-

ная и физическая основы. Различное доленое участие каждой из них определяет качественную структуру возникающего конфликта, что использовано в классификации.

Такой подход к определению порядка в структуре конфликтных ситуаций является развитием идей К. Левин и Н. Миллера [4]. К. Левин, опираясь на разработанные им положения «теории поля», представил классификацию конфликтов трех типов.

К первому типу - конфликту «приближение-приближение» относятся конфликты, связанные с необходимостью выбора между двумя равными по привлекательности целями, но требующих противоположных действий.

Ко второму типу - конфликту «приближение-удаление» - относятся конфликтные ситуации, выражающиеся в том, что одна и та же цель оказывается и привлекательной и опасной.

К третьему типу - конфликту «удаление-удаление» - относят конфликты, при которых возникает условие необходимости выбора между двумя в равной степени непривлекательными альтернативами.

Сделав шаг к формализации в описании конфликта, как процесса, К. Левин и Н. Миллер не определили смысловое содержание понятия «поле». Классифицируя три основные типа конфликтов, они упустили симметричность формы конфликта «приближение-удаление» и «удаление-приближение».